

บทโต้ตอบ บทวิจารณ์หนังสือ

โดย นิรมล สุธรรมกิจ

ข้อวิจารณ์ของ รองศาสตราจารย์ ชุติ มณีพฤษ์ เกี่ยวกับหนังสือเรื่อง **สังคมกับเศรษฐกิจ ภูมิศึกษาประเทศไทย (พ.ศ. 2500-2545)** นับว่าเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการปรับปรุงเนื้อหาของหนังสือดังกล่าวในการพิมพ์ครั้งที่สองต่อไป ไม่ว่าจะเป็นการให้ข้อมูลเพิ่มเติม การให้ข้อเสนอแนะในการเขียนและการใช้ศัพท์หรือการให้คำจำกัดความ รวมทั้งการค้นพบข้อผิดพลาดต่าง ๆ ซึ่งผู้เขียนขอขอบพระคุณผู้วิจารณ์เป็นอย่างมากมา ณ โอกาสนี้

ผู้เขียนยอมรับว่า การเขียนหนังสือดังกล่าวนี้ มีเป้าหมายที่จะให้ผู้อ่านรับทราบมิติทางเศรษฐกิจในหลากหลายแขนงให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อจะได้มีองค์ความรู้ประกอบการพิจารณาข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างๆที่ได้รับในชีวิตประจำวัน เป้าหมายนี้ได้รับแรงบันดาลใจมาจากการพูดคุยกับบุคคลทั่วไปเกี่ยวกับเศรษฐกิจและสังคมไทย โดยพบว่าบุคคลที่พูดคุยด้วยส่วนใหญ่ได้รับความรู้มาจากสื่อต่างๆ (สิ่งพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุ ฯลฯ) ที่นำเสนอมิติทางเศรษฐกิจเพียงบางแขนงและละเลยแขนงอื่นไป อาทิ กรณีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ซึ่งย่อมส่งกระทบต่อเศรษฐกิจไทย และสื่อต่างๆ ก็นำเสนอผลกระทบทางเศรษฐกิจในบางแขนงเท่านั้น เช่น การเกรงกลัวต่อการชะลอการลงทุนของชาวต่างชาติหรือการลดลงของการส่งออกไทย โดยมีได้นำเสนอเรื่อง การลงทุนของนักลงทุนชาวไทยหรือการพึ่งพิงสินค้าน้ำมันจากต่างประเทศ รวมทั้งการท่องเที่ยวภายในประเทศของชาวไทย เป็นต้น

เป้าหมายการเขียนหนังสือดังกล่าวข้างต้นนั้น ยังไม่สามารถบรรลุได้เต็มที่ เนื่องจากยังขาดมิติทางสังคมที่สำคัญหลายประการ คือ มิติทางการเมือง มิติทางกฎหมาย และมิติทางวัฒนธรรม เป็นต้น มิติเหล่านี้จะช่วยให้เข้าใจการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจมากขึ้น และในทางกลับกันการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจภายในประเทศและภายนอกประเทศก็สามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงสังคม-กฎหมาย-วัฒนธรรม-การเมือง ได้ด้วย

ถึงกระนั้นก็ตาม ผู้เขียน มีความหวังว่า หนังสือเล่มนี้ ก็จะเป็นการก้าวอย่างแรกของการเขียนหนังสือที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสังคมกับเศรษฐกิจในช่วงระยะเวลา 45 ปี (พ.ศ. 2500-2545) และก้าวต่อไป คือ การปรับปรุงเนื้อหาให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ควบคู่ไปกับการกระตุ้นให้เกิดหนังสือประเภทเดียวกันนี้ (โดยมีผู้อื่นเป็นผู้เขียน)

สำหรับข้อวิจารณ์ที่เกี่ยวกับการนำเสนอประเด็นต่างๆ ที่บางประเด็นอาจจะมีเนื้อหามากเกินไป หรือ ไม่มีความจำเป็นนั้น ผู้เขียน ยินดีรับไปพิจารณาปรับปรุง อนึ่ง ในเบื้องต้นนั้น ผู้เขียนก็มีความกังวลเช่นกันว่า การนำเสนอเนื้อหาแต่ละประเด็นควรมีรายละเอียดหรือความลุ่มลึกเพียงใด สำหรับผู้อ่านที่มีองค์ความรู้ด้านเศรษฐศาสตร์และเศรษฐกิจไทยในแต่ละแขนงค่อนข้างจำกัด อย่างไรก็ดี ผู้เขียนค่อยๆ เรียนรู้ว่า บทเรียนในระดับการศึกษาภาคบังคับก็มีเนื้อหาทางเศรษฐศาสตร์เบื้องต้น (เช่น แนวคิดเรื่องอุปสงค์และอุปทาน รวมทั้ง ประเภทของตลาด) และประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทยคร่าวๆ อยู่บ้างแล้ว ดังนั้น ในการพิมพ์หนังสือครั้งต่อไป ก็อาจจะต้องลดเนื้อหาบางส่วนลงหรือปรับเป็นภาคผนวก เพื่อให้เนื้อหาในแต่ละบทนั้นกระชับและมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจและสังคมมากยิ่งขึ้น

ส่วนข้อวิจารณ์ที่เกี่ยวกับการแบ่งสังคมออกเป็นประเภทต่างๆ เช่น สังคมเศรษฐกิจแบบชุมชน-แบบศักดินา-แบบพาณิชยนิยม และ สังคมนิยมแบบอุดมคติ-แบบมาร์กซิสม์นั้น ผู้เขียนได้อาศัยหนังสือและตำราไทยหลายเล่มประกอบกัน และพยายามมองหาความแตกต่างของสังคมแต่ละแบบ จึงได้ทำการจำแนกให้ผู้อ่านเห็น อย่างไรก็ดี ผู้เขียนจะเพิ่มเติมหลักเกณฑ์ในโอกาสหน้า โดยจะพยายามมิให้มีเนื้อหามากเกินไปจนความจำเป็นเฉกเช่นเดียวกับประเด็นอุปสงค์-อุปทาน

ในกรณีประเด็นเรื่อง “การลงทุนภายในประเทศโดยรวม” ที่ยังขาดเนื้อหาเรื่องทิศทางการลงทุนและนโยบายของภาครัฐนั้น ผู้เขียนเห็นด้วยเป็นอย่างยิ่งว่าจำเป็นต้องเพิ่มเติมเนื้อหาส่วนนี้ในโอกาสต่อไป สำหรับ “นายทุนท้องถิ่น” นั้นผู้เขียนเจตนาจะกล่าวถึง “นายทุนชาวไทย” ซึ่งมักดำเนินกิจการในระดับท้องถิ่น ในขณะที่ “นายทุนต่างชาติ” มักดำเนินกิจการในเขตเมือง (จนกระทั่งในช่วงหลังที่สำนักงานส่งเสริมการลงทุน หรือ BOI ได้มีการส่งเสริมการลงทุนของชาวต่างชาติไปยังภูมิภาคมากขึ้น แต่ก็ยังตั้งในเขตพื้นที่ใกล้ตัวเมือง) ส่วนในประเด็นเรื่อง “แรงงานในชนบท และแรงงานนอกระบบ (informal sector)” และ “บริการสาธารณะอื่น” รวมทั้ง “การติดตามผลการดำเนินงานของภาครัฐที่เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม” นั้น ในเบื้องต้นผู้เขียนประสบปัญหาการเรียบเรียงข้อมูล จึงตัดสินใจไม่นำเสนอประเด็นดังกล่าว อย่างไรก็ดี

ผู้เขียนประสงค์จะเพิ่มเติมเนื้อหาในครั้งต่อไป (ถ้ามีความเป็นไปได้ในด้านข้อมูลที่จะใช้ประกอบการนำเสนอเนื้อหา)

สำหรับข้อวิจารณ์เรื่อง “โครงการพระราชดำริ” ที่ผู้เขียนจัดเป็นอุปทานของการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจนั้น ผู้เขียนมีความเชื่อว่า โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับสังคมและเศรษฐกิจ) เป็นโครงการที่กำหนดโดยกลุ่มบุคคลชนชั้นนำของสังคม โครงการเหล่านี้เป็นโครงการที่มีความแตกต่าง (ไม่มากก็น้อย) ไปจากมาตรการหรือนโยบายของ “รัฐบาล” ในการพัฒนาประเทศระดับท้องถิ่น โครงการเหล่านี้เป็นโครงการที่มีปรัชญาและแนวทางสำหรับการพัฒนาระดับพื้นที่หรือชุมชนเฉพาะ อันจะนำไปสู่การพัฒนาและพึ่งตนเองของชุมชน ยิ่งกว่านั้น โครงการเหล่านี้หลายโครงการอาศัย “หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” อันเป็นที่ยอมรับของสังคมในขณะนี้ (ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน) ในการพัฒนาประเทศและพัฒนาองค์กรภายใต้สถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้ผู้เขียนยังมีความเชื่ออีกประการหนึ่งว่า โครงการพระราชดำริ อาจมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายระดับมหภาคของภาครัฐด้วยเช่นกัน เช่น การส่งเสริมการส่งออกไม้ผล-ไม้ประดับ การส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ การส่งเสริมการประมงชายฝั่ง และการพัฒนาพื้นที่ป่าชายเลน เป็นต้น ความเชื่อเหล่านี้มาจากแนวคิด(ของผู้เขียน)ที่ว่า นโยบายเศรษฐกิจมหภาคนั้น มิได้มีแต่เฉพาะนโยบายการเงิน การคลัง การค้าระหว่างประเทศ เท่านั้น หากยังรวมถึงนโยบายการพัฒนาท้องถิ่น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และทรัพยากรธรรมชาติอีกด้วย

ท้ายสุดนี้ ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้วิจารณ์นั้น เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้เขียน ทั้งการเปิดแนวคิดใหม่ให้ผู้เขียนในบางเรื่อง การปรับปรุงเนื้อหาให้เหมาะสม และการเตือนให้ผู้เขียนให้มีความระมัดระวังในการเขียนมากขึ้น ตลอดจนได้ให้กำลังใจแก่ผู้เขียนในการพยายามปรับปรุงแก้ไขในโอกาสต่อไป ผู้เขียนขอขอบพระคุณผู้วิจารณ์เป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้อีกครั้งหนึ่ง